

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЕТНІЧНІЙ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Щурат Т. Г.

Проблеми, пов'язані з міграцією, мігрантами, етнічним кримінальним середовищем, виходять на одне з перших місць серед інших соціальних проблем у світовому масштабі, об'єднуючи при цьому низку різних негативних явищ, наприклад соціальну нерівність, зіткнення культур, етнічну злочинність, релігійний екстремізм і тероризм. Усе це в сукупності може призвести до зростання напруженості в суспільстві, міжнаціональних зіткнень на території держави, а також, можливо, до глобальних конфліктів між країнами.

За результатами дослідження всіх злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, встановлено, що майже половину (40%) становлять злочини проти власності: крадіжки, грабежі, вимагання, шахрайства. Злочини, спрямовані проти життя та здоров'я особи (убивства, заподіяння шкоди здоров'ю різного ступеня тяжкості, погроза вбивством або заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю) становлять 25% від загальної кількості всіх скоєних організованими групами та злочинними організаціями злочинів; злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення - 20%. Решту злочинів (15%) від усіх злочинів, вчинених етнічними угрупованнями, становлять злочини проти громадської безпеки (3%), злочини у сфері службової та професійної діяльності (3%), злочини проти волі, честі й гідності (3%), злочини у сфері недоторканності державних кордонів (2%), злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту (2%), злочини проти статевої свободи та недоторканності особи (1%), злочини у сфері господарської діяльності (1%).

Статтю присвячено дослідженню організованої етнічної наркозлочинності як складного й багатоаспектного соціального явища, що набуває дедалі більшого розмаху в сучасному світі. Запропоновано шляхи оптимізації протидії вчиненню злочинів організованою етнічною наркозлочинністю.

Ключові слова: організована етнічна наркозлочинність, організована група, злочинна організація, протидія.

Shchurat T. H. Actual issues of combating organized ethnic drug crime in Ukraine

Problems related to migration, migrants, ethnic criminal environment, take one of the first places among other social problems on a global scale, uniting at the same time a whole range of various negative phenomena, such as social inequality, clash of cultures, ethnic crime, religious extremism and terrorism. All this together can lead to increased tension in society, international clashes on the territory of the state, as well as, possibly, to global conflicts between countries.

According to the results of the research of all crimes committed by organized groups and criminal organizations, it was established that almost half (40%) are crimes against property: theft, robbery, extortion, fraud. Crimes against the life and health of a person (murders, harm to health of various degrees of severity, threats to kill or cause serious harm to health) make up 25% of the total number of all crimes committed by organized groups and criminal organizations; crimes in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors and other criminal offenses against public health - 20%. The remaining crimes (15%) of all crimes committed by ethnic groups are crimes against public safety (3%), crimes in the sphere of official and professional activity (3%), crimes against will, honor and dignity (3%), crimes in the field of inviolability of state borders (2%), crimes against traffic safety and operation of transport (2%), crimes against sexual freedom and personal integrity (1%), crimes in the field of economic activity (1%).

The article is devoted to the study of organized ethnic crime as a complex and multifaceted social phenomenon, which is gaining momentum in the modern world, offers ways to optimize the prevention of organized crime by organized ethnic crime.

Key words: organized ethnic crime, organized group, criminal organization, prevention.

Постановка проблеми. В умовах наростання міжнародної напруженості в окремих регіонах нашої країни погіршується соціально-економічна обстановка, дестабілізується громадський порядок, посилюється національна нетерпимість. У зв'язку із цим проблема протидії етнічним наркозлочинним співтовариствам викликає науковий

інтерес і заслуговує на практичне й теоретичне дослідження. Адже злочини, вчинені представниками інших етносів на території України, незважаючи на високий рівень латентності, становлять значну частку в загальній статистиці наркозлочинності країни. Протидія злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів ускладнюється яскраво вираженими етнічними особливостями представників організованих груп і злочинних організацій (звичаями та традиціями криміногенного характеру, мовними й культурними бар'єрами) та недостатнім урахуванням цих особливостей у чинному законодавстві.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Теоретичним пошукам у галузі протидії вчиненню злочинів організованою етнічною наркозлочинністю присвячені праці таких відомих учених, як С.О. Аверинська, І.В. Анжиров, Е.І. Баских, О.В. Богданов, П.А. Вагін, О.П. Грибунов, М.А. Горюнова, Г.П. Жаровська, О.М. Ібрагімов, Ю.О. Калиновський, М.В. Краснов, О.В. Лесяк, В.М. Матвійченко, О.О. Медведєв, А.В. Науменко, В.В. Ніжнов, Ю.С. Перепелиця, М.В. Підболячий, В.Г. Севрук, І.С. Стіхарна, В.В. Шендрік, С. Posick, Z. Othman, P. Kim, M. Ramseyer, R. Webb та інші.

Метою статті є розроблення та наукове обґрунтування теоретичних і практичних положень, що стосуються сучасного підходу до розгляду питання протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчиненим організованими групами та злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі.

Виклад основного матеріалу. Протидія наркозлочинності в діяльності правоохоронних органів із виявлення та припинення таких злочинів є важливим елементом усієї системи протидії злочинності. Однак єдиного підходу до розуміння цього явища в сучасній кримінологічній науці донині не склалося. Під протидією злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів варто розуміти кримінологічну категорію, яка окреслює історично сформовану систему подолання об'єктивних і суб'єктивних передумов цих негативних явищ, що реалізується шляхом цілеспрямованої діяльності всіх інститутів суспільства, спрямованих на виявлення, усунення, нейтралізацію причин та умов наркозлочинності.

Незважаючи на актуальність, питання протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчиненим організованими групами та злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, дотепер фактично залишаються поза увагою більшості фахівців. У процесі аналізу нау-

кових розробок учених та з огляду на особливості такої категорії злочинів зазначимо, що під протидією злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчинених організованою етнічною злочинністю, варто розуміти систему прийнятих державними та громадськими інститутами заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, повне усунення, ослаблення або нейтралізацію чинників (причин та умов), що детермінують здійснення кримінальної діяльності представниками організованих етнічних формувань.

Система запобігання організованій етнічній наркозлочинності включає безліч елементів, до яких можна віднести об'єкт, суб'єкт, а також різноманітні за своїм змістом заходи превентивного характеру [1, с. 103]. Як об'єкти запобігання наркозлочинності в доктрині зазвичай розглядають особистість, щодо якої здійснюється превентивний вплив, організовані злочинні формування, соціально-криміногенний простір і негативні соціальні процеси [2, с. 116]. Тому як об'єкти запобігання організованій етнічній наркозлочинності доцільно розглядати організовані групи та злочинні організації, сформовані на етнічній основі.

Під суб'єктами запобігання організованій етнічній наркозлочинності розуміють, по-перше, органи державної влади та місцевого самоврядування; по-друге, правоохоронні органи; по-третє, громадські об'єднання та інші публічні і громадські інститути, які на системній основі й у взаємодії один з одним реалізують комплекс заходів превентивного впливу, кінцевою метою яких є усунення або нейтралізація детермінант, що зумовлюють кримінальну діяльність організованих формувань, створених на етнічній основі.

Провідну роль у питаннях протидії організованій етнічній наркозлочинності відіграють правоохоронні органи. Згідно з положенням ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3] законодавець виділив низку підрозділів, яких уповноважив на здійснення протидії та запобігання злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі [4, с. 997]. Безпосередніми суб'єктами, які здійснюють протидію злочинам, що вчиняються такими організованими групами і злочинними організаціями, є насамперед Національна поліція України та Служба безпеки України. Так, урядом у 2019 р. було утворено юридичну особу публічного права - Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції [5]. Однією з основних функцій цього підрозділу є підвищення ефективності виявлення й докумен-

тування протиправної діяльності організованих груп і злочинних організацій, сформованих на етнічній основі [6, с. 134]. Крім цього, основними спеціальними міжнародними правоохоронними структурами є Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), Європейське поліцейське управління (Європол), Управління Організації Об'єднаних Націй із наркотиків і злочинності, однією з функцій яких є припинення та запобігання незаконній діяльності етнічних злочинних формувань.

Оскільки етнічна наркозлочинність є різновидом організованої злочинності, для запобігання їй застосовуються аналогічні механізми превентивного впливу, проте з урахуванням особливостей, зумовлених наявністю етнічного складника. На нашу думку, доцільно розглянути методику запобігання організованій етнічній наркозлочинності крізь призму системи заходів попереджувального впливу: соціально-економічних, політичних, юридичних, організаційно-кримінологічних.

Так, *соціально-економічні заходи* спрямовані на стабілізацію економіки у країні, забезпечення безперервного економічного розвитку, підвищення рівня життя населення, боротьбу з безробіттям, побудову соціальної політики.

Політичні заходи насамперед мають бути спрямовані на протидію лобюванню інтересів організованих етнічних формувань, запобігання виникненню корупційних зв'язків між ними та правоохоронцями, забезпечення стабільності політичного режиму у країні.

Основним завданням реалізації *юридичних заходів* є створення державної концепції запобігання та протидії організованій етнічній наркозлочинності, гармонізація й удосконалення законодавства в зазначеній сфері, удосконалення правової регламентації механізму запобігання наркозлочинності, а також діяльності правоохоронних органів.

Організаційно-кримінологічні заходи полягають у забезпеченні ефективної координації і міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів у сфері протидії етнічній наркозлочинності, у проведенні профілактичних бесід із населенням, зокрема з метою віктимологічної профілактики, виявлення й постановки на облік осіб, від яких можна очікувати вчинення таких злочинів [7, с. 211].

Аналіз практики протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчиненим організованими групами та злочинними організаціями, сформованими на етнічній

основі, і результати опитування практичних співробітників дали нам змогу окреслити та визначити найбільш значущі заходи із запобігання їм, а саме:

1) застосування оперативно-розшукових заходів і проникнення у злочинні угруповання конфідентів, яких вводять в етнічні організовані наркозлочинні угруповання, а в разі необхідності - з імітуванням обстановки злочину (71% опитаних);

2) вироблення державою більш поміркованої міграційної політики, що дасть змогу контролювати міграційні процеси у країні та зменшить умови для нелегальної міграції (49% респондентів);

3) підвищення рівня професійної підготовки та кваліфікації співробітників, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування за напрямом протидії етнічній організованій наркозлочинності, зокрема щодо вивчення ними національних і культурних особливостей народів (етносів), які проживають на території України (47% опитаних);

4) встановлення обов'язкового паспортного режиму та контроль за культурно-освітнім рівнем і дорослих, і дітей представників інших національностей (40% респондентів);

5) затвердження загальнодержавної Концепції протидії організованій етнічній наркозлочинності, у якій повинні бути відображені питання запобігання злочинній діяльності організованих груп і злочинних організацій, створених за етнічним принципом (34% опитаних);

6) формування в місцевого населення більш толерантного ставлення до представників інших національностей (34% респондентів) [8, с. 92-93].

Висновки. Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що найбільш ефективними заходами запобігання та протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчинених організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, є:

1) застосування оперативно-розшукових заходів і проникнення у злочинні угруповання конфідентів, яких вводять в етнічні організовані злочинні угруповання (у разі необхідності навіть з імітуванням обстановки злочину);

2) вироблення державою більш поміркованої міграційної політики, що дасть змогу контролювати міграційні процеси у країні та зменшить умови для нелегальної міграції;

3) підвищення рівня професійної підготовки та кваліфікації співробітників, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність і попереднє досу-

дове розслідування за напрямом протидії етнічній організованій наркозлочинності, зокрема щодо вивчення ними національних і культурних особливостей народів (етносів), які проживають на території України;

4) встановлення обов'язкового паспортного режиму та контроль за культурно-освітнім рівнем як дорослих, так і дітей представників інших національностей;

5) затвердження загальнодержавної Концепції протидії організованій етнічній наркозлочинності, у якій повинні бути відображені питання запобігання злочинній діяльності організованих груп і злочинних організацій, створених за етнічним принципом, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів;

6) формування в місцевого населення більш толерантного ставлення до представників інших національностей.

Література

1. Бурлаков В.Н. Индивидуальная профилактика правонарушений: проблемы и суждения. *Вестник Ленинградского университета. Серия «Экономика. Философия. Право»*. 1982. № 23. С. 103-108.

2. Криминология : учебник для вузов / под ред. В.Д. Малкова. Москва : Юстицинформ, 2006. 528 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

4. Севрук В.Г. Правоохоронні органи, які здійснюють протидію злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: український

та міжнародний досвід. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 995-1005.

5. Про утворення територіального органу Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2019 р. № 867 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-2019-p#Text>.

6. Севрук В.Г. Департамент стратегічних розслідувань національної поліції України як суб'єкт протидії злочинам, що вчиняють організовані групи та злочинні організації, сформовані на етнічному підґрунті. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали Міжнародного науково-практичного круглого столу, м. Київ, 19 лютого 2020 р. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2020. С. 134-136.

7. Основи оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник / О.Ю. Анциферов, М.В. Стащак, В.В. Шендрик та ін. ; за ред. С.М. Гусарова. Харків : ХНУВС, 2015. 312 с.

8. Підболячий М.В. Окремі індивідуальні заходи запобігання корисливим насильницьким злочинам, що вчиняються етнічними організованими злочинними групами. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 4(25). Т. 3. С. 91-95.

Щурат Т. Г.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності*

*факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Одеського державного університету внутрішніх
справ*